

Er Dommens Dag nær ..?

En apokalyptisk advarsel

UD AF MØRKET kommer en hær af alt hvad der kan bide, rive, slå og sparke den arme Antonius. Der er ingen tvivl om, at Matthias Grünewald vil sige noget med sit monstrøse fløjalter fra antonitterordenens klosterkirke i Isenheim.

Reformationen er uløseligt forbundet med Martin Luther og hans teser, men år forinden var der andre, der pegede på, at kirken og klostervæsnet havde bevæget sig væk fra den rette vej.

Især to billeder på Isenheimeralteret ønsker at rive sløret væk fra øjnene på kirkens mænd. Det ene forestiller ørkenboeren Antonius, der i fine klæder er blevet væltet om på ryggen af en sand helvedeshær af demoner. Skrækslagen holder han fast i sin rosenkrans, mens uhyggelige skabninger kaster sig over ham.

Et oppustet, vansiret og byldebefængt menneske, der med sin sidste finger på venstre hånd peger på Antonius og med sin højre river siderne ud af bibelen, ligger i venstre hjørne. På en af de løsrevne sider kan man se teksten, der er en omskrivning af Jesus korsord: Min Gud, min Gud, hvorfor har du forladt mig.

Alteret fra antonitterordenens klosterkirke i Isenheim; nu ophængt på Musée d'Unterlinden i Colmar, Frankrig

I første omgang kunne man mene, det var Antonius, der følte sig forladt, men det kan også være det syge menneske i hjørnet der føler sig svigtet af antonittermunkene.

Ud over at være munke var antonitterne i Isenheim nemlig også læger, hvis speciale var pest- og hudsygdomme. En af disse hudsyg-

domme har fået navn efter Antonius og hedder Antoniusild. Sygdommen skyldtes at man på grund af sult måtte spise brød bagt af mel, der var fyldt af skimmelsvamp. Skimlen angreb først menneskers strittende lemmer så som fingre, tæer, næse og kønsorganer. De blev mørke for derefter at falde af. Til sidst satte syg-

dommen sig på hjernen der, som i en LSD-rus, så de værste rædselsscener.

I begyndelsen af 1500-tallet hvor alteret blev malet, var en del af den katolske kirke mere optaget af det verdslige liv, rigdom, pragtsyge og storslåede bygninger. I 1506 begyndte opførelsen af Peterskirke i Rom, og blev for det meste finansieret, gennem de afladsbreve, Luther senere kritiserede så voldsomt. Men allerede alteret i Isenheim tager fat på diskussionen.

At den katolske kirke befandt sig i en åndelig ørken og var på vej væk fra den ydmyge fattigdoms vej, viser det andet billede.

Her opsøger den 90-årige Antonius den 113-årige eremit Paulus for at få hjælp og vejledning.

Atter ser vi Antonius i fine klæder, men blikket i hans øjne er tvivlende spørgende. Måden han rækker sin højre åbne hånd over mod Paulus, viser at han ønsker svar og hjælp.

Paulus fremstår ydmygt klædt i flettede palmeblade gengivet med en oldings træk, men ansigtet er lysende af energi og visioner. Ja, hele naturen omkring Paulus udstråler vækst og frugtbarhed. Hinden der

drikker af kilden ved hans fod, er tilfreds, og over ham vokser en frodig palme. På den anden side hvor Antonius sidder, er naturen død, en visnen verden omgiver ham, og over hans hoved står et stort, livløst træ. Den tørstende hjort i det fjerne finder ikke vand i den udtørrede kilde. Den fornemt klædte abbed Antonius har altså her forladt civilisationen og er vendt tilbage til ørkenen, hvor han selv tidligere har levet i tyve år. Han møder her Paulus der æder af himlens brød, som dagligt bliver bragt ham af ravnene, drikker af paradiset kilde og er klædt i salighedens palmeblade.

Lægger man disse motiver i billederne sammen, er det en stærk besked til antonitterordenen om, at de skal søge tilbage til den sande evangeliske fattigdom hvor vejen til himmelen står åben. Men hvad enten man er munk, katolik eller protestant, så er Isenheimeralteret, der kan ses på Unterlinden-museet i Colmar, værd at køre efter også selvom man får en apokalyptisk advarsel.

Jacob Ørsted
Præst i Helligåndskirken

Det skjulte skal åbenbares

En mand ser syner - Ny Testamentes sidste bog

To af apokalypsens fire ryttere. Udsnit af altertavle af Hans Memling, 1479. Memlingmuseum, Sint-Janshospitaal, Bruges

FOR LÆNGE SIDEN sad en mand ved navn Johannes på øen Patmos i det ægæiske hav. Og allerede her kunne historien være slut, for man ved stort set intet om Johannes. Hvem han var, er uklart selvom nogle identificerer ham med Zebedæus' søn og Jesu apostel, Johannes. Samme Johannes tillæges forfatterskabet til Johannes-evangeliet, men sandsynligvis er de tre Johannes'er vidt forskellige personer uden indbyrdes forbindelse.

Vi ved heller ikke hvad Johannes lavede på Patmos. Hvis han var Jesu discipel, var han ifølge traditionen blevet forvist dertil under kejser Domitians regering i en alder af mere end 90 år, og han benyttede blandt andet sit ophold på øen til at udbrede Herrens ord til de lokale hedninger.

Hvis det var en anden Johannes, ved vi ikke hvorfra han kom, hvorfor han var der og hvad han lavede. Det eneste vi ved, er at en Johannes opholdt sig på Patmos, og som sagt kunne historien have endt her.

Men Johannes fik en drøm. Nogle ville måske snarere beskrive det som et mareridt, men Johannes selv – og hans følgesvend og skriver, den unge Prochoros – betragtede det som en åbenbaring af Guds ord. En af grunde til det kan være omstændighederne. Johannes boede i en lille grotte, og her hørte han en dag en stemme med kraft som en basun, og stemmen efterfulgtes af en skælven der slog tre revner i grottens loft. Da Johannes vågnede, var revnerne der stadig, og drømmen fortsatte. Her-

ren dikterede et budskab til Johannes som han skulle viderebringe til syv kristne menigheder der led under den romerske forfølgelse. Herrens ord skulle fortælle menighederne i Efesos, Smyrna, Pergamon, Thyatira, Sardes, Filadelfia og Laodikea at trængslernes tid snart ville være ovre, at undertrykkeren ville gå under sammen med resten af den onde verden, og herefter ville Guds Rige, Det Ny Jerusalem, blive åbenbart.

Efterhånden som visionerne udfoldede sig for Johannes, dikterede han dem til Prochoros som skrev dem ned, og arbejdet tog hårdt på dem begge. Dels var Johannes gammel, og dels var visionerne grusomme og skræmmende. De beskrev de

sidste tider hvor solen skulle blive sort, månen skulle blive som blod, stjernen falde ned og pest bryde ud. Fire ryttere skulle sprede død og ødelæggelse mens det onde kæmpede mod det gode, og først efter det sidste store slag ved Armageddon skulle Guds rige bryde frem og blive åbenbart.

Netop åbenbaringen var det afgørende her. Det er nemlig det som ordet 'apokalypse' betyder. Og Johannes fik åbenbart den vision som Herren sendte til ham og fik samtidig til opgave at åbenbare den for de syv menigheder, og til sidst, efter slaget ved Armageddon, skulle Guds Rige åbenbares. Apokalypsen havde altså flere betydninger.

Mange benytter nu om dage ordet apokalypse som et andet ord for dommedag, men den oprindelige betydning er faktisk det der afsløres efter dommedag, nemlig Guds Rige. Johannes' Åbenbaring har nu fundet sin plads som den sidste bog i Det Nye Testamente, og forskere er sikre på at bogen er et litterært værk som omfatter mytologisk stof fra både de jødiske helligskrifter og fra den tidlige kristne tradition. De syner som Johannes beskriver, er stærkt surrealistiske, og de er beskrevet så levende at forskere også mener at der faktisk ligger reelle visioner eller drømmesyn bag Johannes' skrift.

Hvordan synerne skal tolkes, er der ingen konsensus om, og det vil nok også være urealistisk at forventes, for teksterne og billederne er meget åbne for læsernes egne tolkninger, og en række kulturer er da også udsprunget af forskellige læsninger af Åbenbaringen.

Johannes' Åbenbaring er ca. 1.900 år gammel, men Johannes var langt fra den første apokalyptiker.

Fra det gamle testamente kendes fx Joel, Zacharias, Esajas og Daniel; især sidstnævntes 'Daniels Bog' udfolder en veludviklet og sammenhængende apokalyptisk tænkning. Men også fra Jesu tid kendes eksempler. Visse nutidige forskere, fx amerikaneren Bart Ehrman, betragter således Jesus selv som apokalyptisk profet da han jo kom for at forkynde de sidste tiders komme og Gudsrigets gennembrud. Efter Jesus har utallige forkyndere og profeter bekendtgjort at enden er nær og at Guds Rige snart vi blive åbenbart. Især omkring årsskifterne 999/1000 og 1999/2000 fik de en opblomstring, men da ingen af forudsigelserne viste sig at holde stik, døde bevægelserne ud. Også Jehovas Vidner har adskillige gange gennem årene – med konstant svigtende held – forudsagt tidernes ende, det sidste slag og Guds Riges komme, men belært af erfaringer er de nu holdt op med at sætte dato på. Andre bevægelser i nyere tid har tage varsler af himmellegemer som fx kometer og medlemmer har begået kollektive selvmord for at komme til den dimension som kometerne ville åbenbare for de særligt indviede.

I det hele taget er apokalypser (dvs. åbenbaringer eller afsløringer) for de særligt indviede, for tegnene kræver en tolkning eller en udlægning. Og tegnene er mange; ikke bare himmellegemer eller naturfænomener, men også politiske begivenheder eller skikkelser. Senest er Donald Trump blevet set som et sikkert tegn på de sidste tiders komme, og skulle han blive valgt til præsident, kan tidernes ende vise sig at rykke ubehageligt tæt på.

Ruben Fønsbo
Præst i Lyksborg